

Om døden og sorgen

Leif Lie Bjelland & Finn Stokke | **Om døden og sorgen**, *Impress media*, 2011. 93 sider.

Den franske historikeren Philippe Ariès har i sin omfattende mentalitetshistoriske studie *The hour of our death* (1983) vist hvordan døden aldri i noen tidligere historisk epoke er blitt opplevd som så truende som nå, samtidig som den er blitt fjernet fra dagliglivet og den allmennmenneskelige erfaringsverden og transformert til å være et profesjonelt anliggende; institusjonalisert og medikalisert. Ernest Becker har i sin prisvinnende bok *The denial of death* (1973) gitt en analyse av hvordan han tenker seg at et bredt spekter av menneskelige handlinger kan forklares som (i mange tilfeller ubevisste) forsøk på å transcendere døden («leve videre» gjennom sine barn, bli en god samfunnsborger ved å oppfylle historisk tilfeldige sosiokulturelle krav, forsøke å bidra til kunsten eller vitenskapen eller å innbille seg at en gjør det, eller endatil gjennom ødeleggelser og herostratisk destruktivitet).

Boken fungerer som eksistensiell tankevekker i en ungdomsdyrkende og dødsfornektende kultur, og som trøstende biblioterapi for sørgende

Døden som tabu

En kan godt si at Becker gjorde for døden det Freud gjorde for seksualiteten; benyttet den som en underliggende kausalfaktor som kan forklare et overraskende bredt spekter av menneskelige handlinger. For mens seksualitet har utviklet seg fra å være tabu på Freuds tid til å være overeksponert i vår tid, kan det argumenteres for at det i dag er døden som utgjør det ultimate tabu. Aldri har heller noe samfunn vært så ungdomsdyrkende som vårt. I størstedelen av menneskehetens historie har alderdommen hatt en høy status. I samfunn preget av kontinuitet og stabilitet hvor livserfaringen er kumulativ, vil de eldre befinne seg på toppen, kunnskapsmessig og statusmessig. I vår kultur blir de eldre heller sett på som en slags menneskehetens søppelhaug, preget både av kroppslig forfall og av å være passé og akterutseilt av et raskt skiftende samfunn og nye teknologiske jippoer.

I en slik sosiokulturell kontekst kan det å bli minnet på døden – memento mori – være en viktig motvekt til kulturens dødsfornektende og dødstabuiserende modus. Leif Lie-Bjelland og Finn Stokke forsøker i denne boken å gå inn i dødens rom innenfor rammen av sykehuset, og formidle forskjellige versjoner av døden både i bilde og skrift. Finn Stokke har valgt ut bilder fra sitt virke som

sykehusfotograf, og sykehusprest Leif Lie-Bjelland har skrevet tekster til bildene, samt også noen overliggende refleksjoner om religion, håp og sorg generelt. Det sier seg selv at det å formidle døden via bilder vil inneholde vanskelige balanse ganger. Vi får bilder av gamle og unge menneskers død, døden på intensivavdelingen, situasjonen når en død blir brakt inn etter ulykker, av obduksjonssalen, bærekapellet og forberedelser til begravelser.

Beveger og ryster

Dette er en bok som både beveger og ryster. I lys av vår kulturs benektelse av døden er dette uunngåelig, og samtidig en del av hensikten med boken. Bildene og tekstene spiller godt sammen og er smakfullt komponert, men har samtidig en sjokkerende virkning. Det lille fosteret i kisten på side 27, moren som kjærlig holder sitt dødfødte barn i armene på side 34, og den døde anorektiske kvinnen fotografert naken og forfra på side 74 er eksempler på bilder som formelig svir i øynene. Men så illustrerer da også sistnevnte foto på en perfekt måte kapittelets overskrift «Den vonde død». I tillegg til å bevege og ryste har boken også en trøstende funksjon. Tekstene er holdt i et enkelt, men virkningsfullt språk, hvor forfatteren beskriver de enkelte situasjonene og knytter an til de pårørendes psykologiske behov samt til sorgritualer og deres funksjon, samtidig som han setter døden og sorgen inn i et overliggende og religiøst perspektiv.

Om døden og sorgen er en både betimelig og nyttig bok. Betimelig fordi den bringer den sosiokulturelt fortrenge døden frem igjen, og derved har en demystifiserende og detabuiserende funksjon. Nyttig fordi man vil finne trøst i det uanstrengte og naturlige forhold til døden som formidles. Boken er et dristig, men svært vellykket pionerprosjekt. *Om døden og sorgen* fungerer som eksistensiell tankevekker i en ungdomsdyrkende og dødsfornektende kultur, og som trøstende biblioterapi for sørgende. Siden døden er en universell menneskelig rammebetingelse, kan boken varmt anbefales for alle.

Anmeldt av Kim Larsen, Psykiatrisk akuttavdeling, Sykehuset Østfold/Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Øst